

All habitats have in common that the vegetations consist of photophilous and nitrophilous and mainly biennial or perennial species. The subterranean parts of these plants may be valuable as food for *Pitymys* in winter.

Attention is also called to the phenomenon observed by Von Lehmann (loc. cit.) that the Pine Vole is nearly always found together with the Short-tailed Vole, *Microtus agrestis*, but never seems to be accompanied by the Common Vole, *Microtus arvalis*.

This was also observed in Limburg and the North of France. Moreover the species *Sorex minutus*, *Sorex araneus*, *Crocidura russula*, *Clethrionomys glareolus* and *Apodemus sylvaticus* were caught in the same area (see table 2).

Literatuur:

- Daan, N., B. J. G. Flik en V. van Laar, 1963 — Onderzoek naar de zoogdierfauna. In: Verslag van de zoölogische werkexcursie naar Ambleteuse van 26 mei t/m 8 juni 1962, georganiseerd door het Zoölogisch Museum en het Dierfysiologisch Laboratorium van de Universiteit van Amsterdam, pp. 9-17, 1 tab., 1 krt. (stencil).
- Husson, A. M., 1957 — Faunistische gegevens over de zoogdieren van Zuid-Limburg. Natuurhist. Maandblad 46, 5/6: 61-81.
- Kratochvil, J. en J. Gaisler, 1967 — Die Sukzession der kleinen Erdsäugetiere in einem Bergwald *Sorbetto-Piceetum*. Zool. Listy 16, 4: 301-324, 5 tab., 10 fig.
- Lehmann, E. von, 1955 — Über die Untergrundmaus und Waldspitzmaus in NW-Europa. Bonn. zool. Beitr. 6, 1/2: 8-27, 6 tab., 3 fig., 1 krt.
- Mulder, J., 1969 — Klapvallenverslag Zomerkamp ZWG 1969 (Mheer, Z.L.). De Bosmuis 7, 4: 11-18, 2 tab., 2 fig., 1 krt.
- Wasilewski, W., 1960 — Angaben zur Biologie und Morphologie der Kurzoehrmaus, *Pitymys subterraneus* (de Selys Longchamps 1835). Acta Theriol. 4, 12: 185-247, 14 tab., 10 fig.
- Westhoff, V. en A. J. den Held, 1969 — Plantengemeenschappen in Nederland. Zutphen, 324 pp., 36 afb.
- Wijngaarden, A. van, 1961 — De Nederlandse knaagdieren — *Rodentia*. Wetensch. Med. K.N.N.V., no. 40, 31 pp., 1 tab., 13 fig., 1 krt.

HET EERSTE VELDBIOLOGISCH STATION IN DE PROVINCIE LIMBURG

HET BOTANISCH STATION TE WEERT

door drs. G. C. M. Egelie
Biohistorisch Instituut, Utrecht.

„Waarneming der planten in haar eigen omgeving, op de natuurlijke groeiplaatsen, kan er veel toe bijdragen ons een juister inzicht in haar leven te verschaffen. Van den andere kant is eenigszins dieper doordringen in deze verschijnselen niet mogelijk zonder instrumenten, zonder werkruimte, kortom zonder laboratorium met de daarbij behorende hulpmiddelen. Deze overwegingen hebben op verschillende plaatsen elders reeds geleid tot het oprichten, midden in of in de onmiddellijke nabijheid van den wilden plantengroei, in het bosch, op de bergen, aan het strand, van botanische stations.”

Deze woorden zouden gesproken kunnen zijn bij het in gebruik nemen van het Natuurwetenschappelijk Veldstation te Cadier en Keer op 18 april N-70. Maar ze zijn ontleend aan de propaganda-folder 'De Nederlandsche Botanische Vereeniging', uitgegeven rond het jaar 1910.

Waarschijnlijk heeft niemand van de aanwezigen bij die officiële opening in Cadier en Keer geweten, dat het eerste Limburgse Veldstation in Weert heeft gestaan.

Al tegen het eind van de vorige eeuw bestaat er een grote belangstelling voor de Peel bij enkele nederlandse botanici van naam. Onder hen is dr. J. W. C. Goethart, vice-president van de Nederlandsche Botanische Vereeniging. (in dit artikel verder aangeduid met N.B.V.)

De Peel, ten dele gekultiveerd, en voor een deel nog vrij woest heidelandschap, met tal van grote en kleinere plassen en moerassen, geeft dan nog een tamelijk volledig beeld van de verschillende stadia van veenvorming op een dergelijke ondergrond.

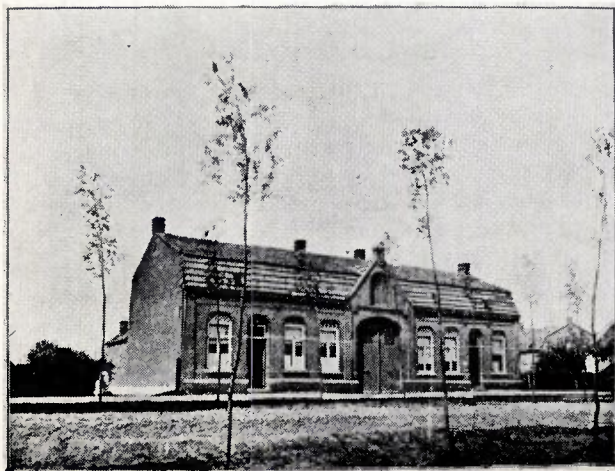
De belangstelling gaat zich op Weert concentreren wanneer daar kort na elkaar enkele voor ons land

bijzondere planten worden gevonden. De eerste belangrijke vondst was de herontdekking van *Spiranthes Aestivalis*, de Zomerschroeforchis. De andere vondst betrof de Biesvaren, officieel bekend onder de naam *Isoëtes*. Al staan beide ontdekkingen op naam van erkende nederlandse botanici, in feite werd de Biesvaren ontdekt door Mathijs Ver Straeten, en de Schroeforchis door zijn vrouw, Aletta Alida Zom.

Ver Straeten, hoofd van de Openbare Lagere School te Weert en directeur van de Rijksnormaalschool, maakt zich aan het begin van deze eeuw al ernstige zorgen over het verloren gaan van het unieke Peellandschap. Hij probeert de grote natuurwetenschappelijke verenigingen in ons land ertoe over te halen de bedreigde terreinen aan te kopen voor het te laat is.

Meer dan eens gidst hij de nederlandse botanici, die in Weert op bezoek zijn, op hun tochten door de omgeving, waarin hij zelf vaak alleen of met vrouw en kinderen rondzwerft op zoek naar planten. Geen wonder dan ook, dat Goethart hem vraagt eens uit te zien naar een gebouw, dat als veldstation kan gebruikt worden voor het onderzoek van de Peel.

Het Kok Ankersmit-laboratorium te Weert, omstreeks 1910. (linker helft van het kompleks).

Op 18 januari 1905 schrijft Ver Straeten: „Er is in Weert op 't oogenblik één enkel huis open en dat is toevallig iets geheel in Uw geest. 't Is nieuw sedert verleden jaar, ligt buiten de stad en doet f 100,— huur per jaar.” Het bedoelde huis ligt aan de Buitenwal bij de Molenpoort, de tegenwoordige Wilhelminasingel. Het huis staat er nog en zoals uit een foto die rond 1910 gemaakt is blijkt, werd er sindsdien aan het uiterlijk niet zoveel veranderd.

De N.B.V. besluit het huis met ingang van 1 maart 1905 voor de tijd van één jaar te huren van de eigenaar, Mathieu Kneepkens, grossier in Koloniale Waren te Weert. Goethart krijgt de algemene leiding en aan Ver Straeten vertrouwt men het dagelijks toezicht op het gebouw toe.

Begin april gaan Goethart en Jongmans samen naar Weert om het huis in te richten. Daarbij wordt „ernaar gestreefd om een laboratorium te verkrijgen, dat zooveel mogelijk gelegenheid aanbiedt om de meest verschillende onderzoekingen te verrichten, die ter orientering en het bijeenbrengen van materiaal nodig kunnen zijn, onder vermindering echter van alle luxe.” (N.K.A.; 1903-'04, p. 152)

Ver Straeten aan het werk in het Botanisch Station. Naar foto's uit folder „De Nederlandsche Botanische Vereniging” 1910.

Gelijkvloers richten zij de vertrekken in tot werk-kamers. Voor de ramen komen stevige, withouten tafels. Er worden kasten gemaakt voor chemica-liën, glaswerk en allerhande soorten instrumenten die bij het onderzoek nodig kunnen zijn. Ook de keuken maken zij tot werkkamer en in de bij-keuken, waar de pomp staat, kan men glaswerk omspoelen. Op zolder komt een grote tafel waarop planten gedroogd kunnen worden. Er wordt ook een donkere kamer ingericht voor het ontwikkelen van foto's. Op een andere zolderkamer staat een werkbankje met wat gereedschap voor hout- en metaalbewerking. Het gebouw is daarmee klaar en biedt plaats aan zes onderzoekers tegelijk.

Op de inventarislijst, waaruit blijkt dat het station wel heel erg goed geoutilleerd is, staan ook enkele bierglazen. Bij het aanschaffen daarvan zal Goet-hart wel hebben teruggedacht aan de lange tocht, die hij in september 1895 met Vuyck gemaakt had, dwars over de Peel. In het verslag daarvan staat te lezen: „Men moge over het Limburgsche bier zijn eigen oordeel hebben, zeker is het dat het onder de gegeven omstandigheden (zij hadden een tocht van zeven uur onder een brandende zon achter de rug) perfect smaakt en het bovendien de goede eigenschap heeft van door zijn uiterst gering al-cohol-gehalte geen bedwelmende invloed uit te oefenen wanneer men er een groote kwantiteit van drinkt.” (manuscript p. 28)

Intussen heeft men ook een naam voor het gebouw gevonden. Het zal in het vervolg 'Kok Ankersmit station' gaan heten. Daarmee viert men dan de nagedachtenis van een oud lid: Hendrik Jan Kok Ankersmit, aan wie de vereniging veel te danken heeft. Zo liet hij onder andere een fors bedrag na met de bepaling dat de renten van dit kapitaal gebruikt konden worden voor botanische doelein-den. Bij dit fonds klopt men daarom aan om een toelage van f 800,— ter bestrijding van de eerste onkosten.

Ook bij de universiteiten van Leiden, Groningen en Amsterdam wordt subsidie gevraagd. Het be-stuur van de N.B.V. is ervan overtuigd, dat hun station van groot belang kan zijn voor studenten in de plant- en dierkunde. En ze stellen daarbij vast, dat "er Studenten gevonden worden, die zeer

goed op de hoogte zijn van den fijneren bouw en de verrichtingen der cel, doch de plant waarvan deze cellen deel uitmaakten, niet of ter nauwernood kennen." (Brief no 28, aan Universiteitsfonds te Leiden.) Een verblijf aan het station te Weert kan dat euvel voor een groot deel verhelpen.

Daarnaast zijn de studenten aan een universiteit toch wel een beetje verwend. Ze krijgen daar bijna alles wat voor hun onderzoek nodig is. Moeten zij dan later zelfstandig onderzoek doen en zich daar-bij een beetje behelpen, dan gaat dat niet. In Weert kunnen ze leren hoe goede resultaten te bereiken ook met eenvoudige, vaak door hen zelf te maken, instrumenten.

Als er begin 1906 nog wat geld in kas over is besluit men een bootje te gaan kopen, dat goed van pas kan komen bij het zoeken naar waterplanten. Op 4 mei schrijft Ver Straeten heel enthousiast dat hij in Rotterdam voor achttien gulden zo'n bootje gekocht heeft. Er is ook al een ligplaats voor ge-vonden in de Roevender Peel, waar de zeldzame Isoëtessoorten groeien.

Niettegenstaande de moeite die er gedaan was om het Kok Ankersmit Station zo goed mogelijk in te richten, komt er de eerste jaren maar weinig be-zoek. De voorzitter van de N.B.V. meent dat het slechte bezoek moet worden toegeschreven aan de onbereikbaarheid van Weert. Hij ziet daarom lie-ver dat men het station sluit om het elders op te richten. Maar gelukkig is de meerderheid van het bestuur het niet eens met Went. Vestiging op een andere plaats zal volgens hen het bezoek niet be-vorderen. En het station blijft in Weert.

Intussen bedenkt Ver Straeten dat het gebouw nog niet verzekerd is. Hij maakt het bestuur daar-op attent en men vraagt hem voor een en ander zorg te dragen. Zo wordt bij Math. van Kimme-nade, agent van de Provinciale Brand- & Inbraak-Verzekering, het huis voor f 1000,— tegen brand verzekerd. De premie bedraagt f 1,— per jaar verhoogd met 10 cent vanwege het gebruik van petroleum, en nog eens 10 cent voor schade als gevolg van blikseminslag ook als er geen brand op volgt. Het is echter niet mogelijk een onbewoond pand tegen inbraak te verzekeren.

Ook 1907 wordt geen suksesjaar. En omdat er weinig belangstelling komt van studenten bedraagt de subsidie van de universiteiten ook maar f 30,—. Alleen Ver Straeten maakt dankbaar gebruik van de tuin achter het gebouw. Hij kweekt er dahlia-kruisingen en met sukses.

Gelukkig is er het volgende jaar meer animo voor Weert. Eind juni zijn er een paar studenten uit Amsterdam. Ook vanuit Groningen komen er bezoekers. In augustus werkt dr. Johanna Westerdijk, de directrice van het Phytopathologisch Laboratorium te Amsterdam, een tijdje in Weert in verband met haar onderzoek naar de Klavervanker in Limburg.

De belangrijkste gebeurtenis is wel de komst van Prof. Hugo de Vries uit Amsterdam. Hij schrijft op 11 juli 1908 aan de secretaris van de N.B.V.: „Zelf bezocht ik het laboratorium met eenige andere leerlingen van 27-30 juni: het is keurig in orde en voldoet zeer.” (brief no. 121)

Natuurlijk gaat zijn aanwezigheid in Weert niet onopgemerkt voorbij en de harmonie St. Antonius brengt de hooggeleerde gast een serenade.

Toen de N.B.V. nieuwe statuten ging maken richtte men daarbij meteen op een 'Commissie voor het Botanisch Station'. In het vervolg zijn drie leden van de vereniging belast met het toezicht. Maar niettegenstaande dat wordt ook 1909 geen groots jaar. Bezoek komt er haast niet en alleen Mej. Westerdijk, die nu ook lid van de commissie is, werkt er een paar dagen.

In de zomer van 1910 komen er weer vijf studenten uit Groningen. In dat jaar vraagt Ver Straeten ontheven te worden van het toezicht houden. In zijn plaats verklaart de apotheker zich bereid een oogje in het zeil te houden. Het was Eug. Hupperetz, een van de mede-oprichters van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en tot 1913 penningmeester.

In 1911 herzielt men het huurkontraakt. De huur wordt wat aangepast en vastgesteld op f 125,— per jaar. Ook de visser, die in zijn haventje een plaatsje heeft ingeruimd voor het bootje van het station, vraagt nu f 6,— huur voor de ligplaats, het toezicht houden op de boot en het bewaren van het roer in eigen huis. Tot dan toe kreeg hij daar

één gulden per jaar voor ook als hij af en toe bezoekers van het station rondleidde. Met recht klaagt de man over zo'n beloning.

In 1912 melden zich buiten enkele leden van de vereniging alleen maar een paar studenten uit Groningen. Geen wonder, dat we in het jaarverslag over 1912 lezen: „Het is te betreuren dat nu het zeker is dat de plassen te Weert binnen afzienbare tijd uit zullen drogen, er niet van het botanisch station gebruikt gemaakt wordt om de algenflora te onderzoeken. Het botanisch station is toch voornamelijk met dat doel opgericht.” (N.K.A., 1912-1913, p. 24)

Geen wonder ook, dat het bestuur van de N.B.V. op 25 oktober 1913 aan de ledenvergadering voorstelt het station tijdelijk op te heffen. Er zijn de laatste jaren grote uitgaven voor gedaan en er wordt weinig of geen gebruik van gemaakt. Zou zich later een gunstige gelegenheid voordoen dan wil men het station nog eens op een andere plaats openen. Intussen zal men de inboedel opslaan in Haarlem of Utrecht. Op 1 juni moet het station leeg zijn. Dan loopt het huurkontraakt af.

Niet alleen voor Weert betekende dit het eind van het station, want de N.B.V. heeft het later nooit meer ergens anders gevestigd. In 1917 wordt wat er dan nog van de inboedel over is verkocht aan de Landbouw Hogeschool te Wageningen.

Aan de mogelijke redenen voor het mislukken van het botanisch station wordt meer aandacht besteed in een artikel dat binnen afzienbare tijd elders gepubliceerd zal worden. Daarin zal de geschiedenis van het Kok Ankersmit Station meer uitvoerig worden beschouwd.

Het blijft jammer dat er niet meer gebruik gemaakt is van de uitzonderlijke kans meer bekend te worden met de unieke moerasflora, „eigen aan veenvorming op relatief schralen bodem, hier zo uiterst rijklijk vertegenwoordigd en die als het ware uitnodigt tot onderzoekingen, zoowel van de soorten voor zich als van de formaties zelve.” (N.K.A.; 1903-'04, p. 159.) Die flora was door de vele ontginningen gedoemd te verdwijnen. Pogingen, ondernomen om te redden wat er nog te redden viel, en vooral de leidende rol, die Ver Straeten daarbij speelde, komen een volgend keer ter sprake.